

ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONȚINUTUL CAPITALULUI PROPRIU

CZU:657.411:334.722.8

CHIRILOV Nelea

Dr. conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: chirilovnv@gmail.com

Rezumat. În prezent, în literatura de specialitate autohtonă și internațională nu sunt investigate sub aspect complex abordările referitoare la esența capitalului propriu. În acest context, articolul de față își propune o investigație amplă, a delimitărilor și fundamentărilor teoretice specifice privind capitalul propriu al societății pe acțiuni. Prin urmare, se prezintă examinarea amplă a abordărilor privind conținutul economic al conceptului privind capitalul propriu, precum și analiza teoretico-științifică a opțiunilor de definire și funcțiilor acestuia. Din investigațiile efectuate s-au identificat și examinat cinci grupe de abordări și caracteristici referitoare la esența capitalului propriu, precum și s-a fundamentat științific noțiunea de „capital propriu al societății pe acțiuni”.

Cuvinte cheie: capital propriu, societate pe acțiuni, active nete, sursă proprie de finanțare, proprietari.

Clasificare JEL: M41, M 49

Introducere

O condiție indispensabilă pentru dezvoltarea economică a societăților pe acțiuni o reprezintă formarea unui capital propriu suficient pentru asigurarea prestigiului lor pe piața de capital și obținerea încrederii investitorilor în perspectivele de dezvoltare strategică.

Cercetarea delimitărilor și fundamentărilor teoretice specifice privind capitalul propriu va asigura formarea și dezvoltarea viziunilor noi în rândul managerilor și investitorilor din cadrul entităților, în ceea ce privește utilizarea eficientă a capitalului propriu, care să contribuie la îmbunătățirea poziției financiare și performanțelor societăților pe acțiuni autohtone.

În acest scop, au fost stabilite următoarele obiective:

- analiza teoretico-științifică a conținutului economic al conceptului privind „capitalul propriu al societății pe acțiuni”,
- stabilirea opțiunilor de definire capitalului propriu,
- identificarea funcțiilor capitalului propriu,
- fundamentarea științifică a noțiunii de capital propriu al societății pe acțiuni.

Rezultate și discuții

În literatura de specialitate și actele normative, se conțin diverse abordări referitoare la esența capitalului propriu. În opinia noastră, aceste abordări pot fi divizate în cinci grupe, care definesc capitalul propriu și sunt prezentate în figura 1.

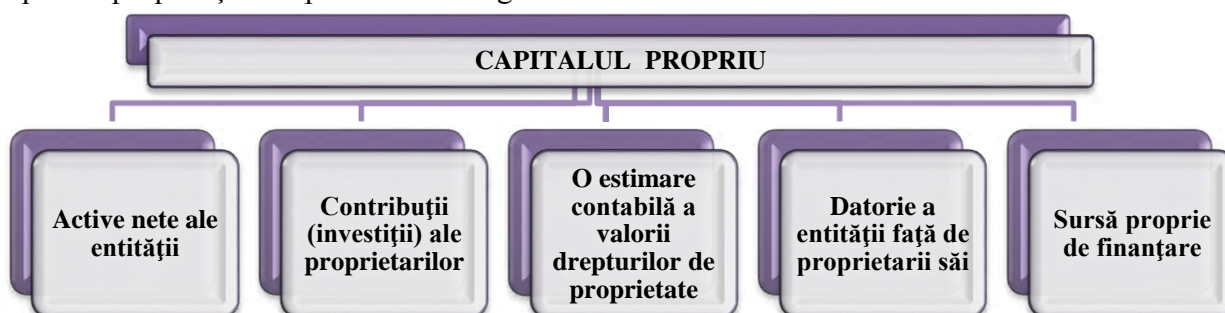

Fig. 1. Abordări referitoare la esența capitalului propriu
Sursa: elaborat de autori în baza generalizării surselor bibliografice

Prima grupă de abordări este cea mai răspândită și se conține în Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară, precum și în reglementările normative din Republica Moldova și din alte țări.

Așadar, conform pct. 5 din SNC „Capital propriu și datorii” [20] și alin 2 din pct. 21 din SNC „Prezentarea situațiilor financiare” [21], „capitalul propriu este mărimea rămasă în activele întreprinderii după scăderea datoriilor”. Potrivit prevederilor art. 39 alin.(2) al Legii privind societățile pe acțiuni nr. 1134-XIII din 02.04.97, „sursă a activelor nete este capitalul propriu al societății” [12].

În conformitate cu pct. 4.4 lit. (c) al Cadrului general conceptual pentru raportarea financiară, „capitalurile proprii reprezintă interesul rezidual în activele unei entități după deducerea tuturor datoriilor sale” [5].

Observăm că, conform tratărilor menționate, definiția noțiunii de capital propriu este asemănătoare. Astfel definit, capitalul propriu se examinează ca sinonim al activelor nete, calculate ca diferența dintre valoarea activelor totale și datoriilor totale. Deci, această abordare definește capitalul propriu printr-o relație de calcul, și nu prin intermediul unor elemente de identificare legate de generarea profitului. În acest context, cercetătorul științific român Nichita M. Elena Mirela, susține că: „prin referință la elementele relației de calcul (active – datorii), putem susține apariția, și, implicit, recunoașterea capitalului doar atunci când sunt îndeplinite condițiile privind recunoașterea resurselor economice (activelor) și a obligațiilor societății (datoriilor). Astfel se explică lipsa criteriilor de recunoaștere a capitalului: recunoașterea activelor și datoriilor generează recunoașterea capitalului și, în această situație, stabilirea unor criterii specifice ar fi redundantă” [16, p.80]. Din aceste precizări, reiese că caracterul de element rezidual, care se desprinde din definiție, este aplicat doar pentru evaluarea capitalului propriu, în sensul, că valoarea la care este înregistrat capitalul propriu în bilanț depinde de evaluarea activelor și a datoriilor.

Prin urmare, se poate constata că abordarea capitalului propriu, ca element rezidual, nu este una ideală, ea nu ne permite să afirmăm că astfel definit capitalul propriu este o sumă de mijloace bănești pe care proprietarii le vor primi la lichidarea societății pe acțiuni. Problema constă în faptul că activele nete calculate în baza valorilor contabile pot să nu coincidă cu activele nete determinate în baza prețurilor de piață. În mod normal, suma cumulată a capitalului propriu nu poate corespunde decât din întâmplare cu valoarea de piață a acțiunilor societății pe acțiuni sau cu suma care ar putea fi obținută prin vânzarea pe bucăți a activelor disponibile sau a societății în întregime presupunând continuarea activității.

A doua grupă de abordări, referitoare la noțiunea de capital propriu ca contribuții (investiții) ale proprietarilor, o regăsim la un grup de cercetători științifici români, sub coordonarea profesorului universitar Mihai Ristea, ce afirmă că „capitalurile proprii reprezintă echivalentul valoric al resurselor investite în active și pentru care întreprinderea nu trebuie să acorde echivalent în bunuri sau servicii unei terțe persoane” [18, p.71]. Analogic, economiștii români N.Sighiea, N.Drăcea, D.Berceanu, T.Ciurezu menționează că „capitalurile proprii constituie investiția acționarilor sau asociaților firmei, la început prin aporturi directe, sub forma capitalului social inițial, care este sporit în cursul vieții firmei, apoi, în mod indirect, sub forma autofinanțării, prin renunțarea integrală sau parțială la remunerarea ce li s-ar fi cuvenit ca dividend” [19, p.17]. O opinie similară împărtășește savantul român Gheorghe D. Bistriceanu și colaboratorii săi, care apreciază că, în sensul financiar al noțiunii, capitalul propriu „este suma de monedă adusă de asociați sau acționari, plus cea generată de activitatea proprie și imobilizată în deținerea capitalului economic” [2, p.83].

În opinia noastră, capitalul propriu nu este constituit doar din contribuțiile proprietarilor, deoarece conține și elemente de altă natură, ca de exemplu: diferențe din reevaluarea activelor imobilizate, subvenții, profit nerepartizat, rezerve.

Abordările din a treia grupă, referitoare la noțiunea de capital propriu ca estimare contabilă a valorii drepturilor de proprietate ale proprietarilor, le întâlnim la economistul român Gheorghe Gavrilaş care menționează că „capitalul propriu este acea parte a capitalului deținut de întreprinzător asupra căruia își exercită calitatea de proprietar, pentru că aparține acționariatului și este rezultatul fructificării capitalului astfel mobilizat” [8, p.97]. De aceeași părere sunt și cercetătorii științifici

români Marius Dumitru Paraschivescu și Florin Radu, care definesc capitalul propriu ca fiind „sumele nedatorate în momentul închiderii exercițiului, ele aparținând proprietarilor. El (capitalul propriu) este dobândit prin aportul proprietarilor, prin autofinanțare ori din alte resurse financiare” [17, p.18]. În acest context, economistul român Bojian Octavian susține că „capitalul propriu este partea de capital pusă la dispoziția întreprinderii de către proprietari: întreprinzători individuali, asociați sau acționari și aparține de drept proprietarilor, deci, nu este exigibil (rambursabil)” [3, p.137].

În acest context, putem menționa că, în cadrul societății pe acțiuni, puterea acționarilor asupra afacerii se manifesta prin acțiunile deținute. Potrivit prevederilor art. 12 alin. (1) al Legii privind societățile pe acțiuni, acțiunea „atestă dreptul proprietarului (acționarului) de a participa la conducerea societății, de a primi dividende, precum și o parte din bunurile societății în cazul lichidării acesteia” [12]. Aici este important de completat cu părerea economistului din Republica Moldova, A.Suhovici, care susține că „atractivitatea investirii în acțiuni, prin prisma drepturilor acționarilor, este și va rămâne factorul hotărâtor pentru dezvoltarea societăților pe acțiuni autohtone” [22, p.131].

Așadar, adepții acestei abordări pentru caracteristica capitalului propriu pun accentul pe drepturile proprietarilor asupra activelor din bilanțul entității.

A patra grupă de abordări se referă la noțiunea de capital propriu ca datorie a entității față de proprietarii săi și se regăsește la savanții ruși V.V.Covalev și Vit.V.Covalev, ce menționează că conținutul capitalului propriu poate fi tratat ca datorii pe termen lung a entității față de proprietarii săi [7, p.41]. Analogic accentuează și economistul român Camelia Iuliana Lungu, potrivit căruia „capitalul propriu este asimilat într-o oarecare măsură, obligațiilor, în sensul că reprezintă obligații ale societății față de investitori” [13, p.117].

Această abordare se conține și în Legea privind societățile pe acțiuni. În conformitate cu prevederile art. 24 alin. (4) al legii nominalizate „față de bunurile ce aparțin societății cu drept de proprietate, acționarul este titular al drepturilor obligaționale” [12]. Datoria societății pe acțiuni față de investitori se reflectă în prevederile articolelor 25, 49 și 98 ale Legii privind societățile pe acțiuni, conform cărora societatea pe acțiuni este datoare să plătească dividende și, în caz de lichidare a societății, deținătorii de părți din capitalul propriu să fie despăgubiți din eventuala valoare de lichidare rămasă după onorarea tuturor creditorilor [12].

Abordările din cea de-a cincea grupă au o viziune funcțională și tratează capitalul propriu ca sursă proprie de finanțare. Astfel abordează savanții francezi Jacky Maille și Michel Remilleret, care în legătură cu noțiunea capitalului propriu, consideră că acestea „sunt fonduri care rămân în mod permanent la dispoziția întreprinderii. Ele constituie, pe de altă parte, o garanție pentru bancheri și creditorii întreprinderii. Ele participă împreună cu elementele de pasiv extern la finanțarea întreprinderii” [10, p.26]. În același sens, definesc capitalul propriu și savanții din Republica Moldova, A.Nederița, N.Țiriulnicova, și anume: „capitalul propriu reprezintă o totalitate de surse proprii de finanțare a activității economico-financiare a întreprinderii” [15, p.328]. În opinia unui grup de cercetători științifici din Republica Moldova, sub coordonarea conferențiarului universitar L.Grigoroi, „capitalul propriu reflectă finanțarea proprie a bunurilor economice aflate în patrimoniul entității economice, ce încorporează resursele economice ale entității” [9, p.258]. În acest context, renumitul savant austriac Erich A.Helfert menționează că „capitalurile proprii ale acționarilor, reprezintă suma netă a contribuțiilor diferitor clase de acționari la finanțarea afacerii, precum și profiturile acumulate în timp și nedistribuite acestora sub formă de dividende” [11, p.19].

Generalizând cercetările reflectate în literatura economică și reglementările normative, putem concluziona că noțiunea de capital propriu este foarte complexă și fiecare abordare prezentată studiază această noțiune din diferite puncte de vedere, care aduc propriile sale perspective de caracterizare. Totodată, în opinia noastră, abordarea capitalul propriu ca sursă proprie de finanțare este cea mai fundamentală, deoarece capitalul propriu rămâne, în mod permanent, la dispoziția societății pe acțiuni și participă împreună cu sursele împrumutate la finanțarea activității economico-financiare a acesteia.

Din cele relatate până acum, se poate menționa că, actualmente, există optici diferite asupra conceptului de capital propriu. Acest concept este folosit cu semnificații foarte diverse atât în literatura științifică, cât și în practica economică. Pentru a realiza un minimum de rigoare științifică,

este necesară sublinierea opticii din care este definit capitalul propriu. Din punctul nostru de vedere, se pot distinge următoarele optici de definire a capitalului propriu al societății pe acțiuni: optica contabilă, optica juridică, optica economică și optica financiară.

În optica juridică, capitalul propriu al societății pe acțiuni poate fi privit ca ansamblul drepturilor de proprietate, pe care le dețin acționarii și de care beneficiază. Această definiție se poate completa cu părerea cercetătorului științific român Mihaela-Brândușa Tudose, care consideră că, din punct de vedere juridic, capitalul propriu „reprezintă primul indiciu al garanției pentru terțe persoane” [23, p.25].

În optica contabilă, capitalul propriu al societății pe acțiuni reprezintă sursele proprii de finanțare a societății pe acțiuni, înscrise în pasivul bilanțului și constituite prin aportul acționarilor, prin autofinanțare și din alte surse nerambursabile.

Din punctul nostru de vedere, legătura dintre optica contabilă și cea juridică este foarte bine evidențiată, deoarece contabilitatea a fost și rămâne, mai mult sau mai puțin, marcată de conceptele juridice. De exemplu, structura capitalului social ilustrează aportul fiecărui acționar la formarea capitalului social al societății pe acțiuni, aceasta determinând condițiile de exercitare a puterii și servind ca bază de repartizare a profitului net.

În optica economică, capitalul propriu al societății pe acțiuni este o categorie economică care poate fi privită atât din punct de vedere al provenienței (capital social și suplimentar, rezerve, profit nerepartizat (pierdere neacoperită), alte elemente de capital propriu), cât și din punct de vedere al repartizării profitului. În acest context, economistul român Dorel Berceanu susține că „recurgerea la capitaluri proprii antrenează o constrângere economică, în sensul că impune firmei o anumită remunerare a acționarilor sau asociaților săi, ca o premisă a unei viitoare posibilități de finanțare prin capitaluri proprii. Această remunerare se realizează prin vărsarea de dividende” [1, p.213].

În optica financiară, capitalul propriu al societății pe acțiuni indică posibilitățile de finanțare a activității economico-financiare a societății pe seama surselor de finanțare proprii.

Din cele prezentate mai sus, reiese că există diferențe între opticile de definire a capitalului propriu al societății pe acțiuni. După părerea noastră, alegerea opticii de abordare a capitalului propriu trebuie să se efectueze în funcție de obiectivele urmărite de utilizatorii de informații.

Conținutul capitalului propriu poate fi examinat într-un mod mai riguros, făcându-se referință la funcțiile fundamentale pe care le îndeplinește și care vor fi cercetate în continuare. Astfel, economistul român Gheorghe Manolescu susține că „capitalurile proprii au două funcții: să finanțeze o parte a investiției; să servească drept garanție creditorilor întreprinderii care finanțează cealaltă parte” [14, p.240]. O abordare mai largă a funcțiilor capitalului propriu este conturată de către savantul rus O.V.Efimova, care distinge patru funcții ale capitalului propriu: operativă – ce constă în menținerea unei activități continue; de protecție – orientată spre apărarea capitalului creditorilor și acoperirii pierderilor; de repartizare – ce rezidă în participarea la repartizarea profitului; de reglementare – referitoare la participarea anumitor subiecți (persoane fizice și juridice) la conducerea entității [6, p.252].

În opinia noastră, funcția esențială a capitalului propriu al societății pe acțiuni constă în asigurarea autonomiei financiare a societății pe acțiuni, deoarece permite libertatea de acțiune a societății pe acțiuni; conferă societății pe acțiuni un mare grad de independență privind alegerea investițiilor; permite diminuarea gradului de îndatorare și, implicit, reducerea cheltuielilor financiare; asigură accesul pe piața de capital și atragerea investitorilor etc.

Concluzii

Generalizând abordările privind esența capitalului propriu, opticile de definire și funcțiile capitalului propriu, recomandăm aprofundarea conținutului acestei categorii economice prin următoarea definiție: capitalul propriu al societății pe acțiuni reprezintă una din sursele de finanțare pe termen lung, constituită prin contribuțiile acționarilor, autofinanțare și din alte surse nerambursabile în scopul asigurării autonomiei financiare, creșterii rentabilității și valorii de piață a societății pe acțiuni.

Bibliografie

1. Berceanu, D. (2001) *Politici de finanțare a firmei*. Craiova: Universitaria.
2. Bistriceanu, Gheorghe D. (1995) *Finanțele agenților economici*. București: Didactică și pedagogică.
3. Bojian, O. (2001) *Contabilitate generală*. București: Universitară.
4. Bucur, Ion (2012) *Introducere în contabilitate*. București: C.H.Beck.
5. *Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară*. Emis de IASB în septembrie 2010. Available at: <http://www.mf.gov.md/ro/actnorm/contabil/standartraport/>.
6. Efimova, O.V. (2002). *Финансовый анализ. четвертое издание, переработанное и дополненное*. Moscova: Бухгалтерский учет.
7. Covalev, V.V., Covalev, Vit.V. (2004) *Финансовая отчетность. Анализ финансовой отчетности. (основы балансоведения). Учебное пособие*. Moscova: Проспект.
8. Gavrițaș, Gh. (2007) *Costul capitalului*. București: Economică.
9. Grigoroș, L. (coord.) (2012) *Contabilitatea întreprinderii*. Chișinău: CARTIER.
10. Jacky Mailler, Michel Remilleret (1989) *Analyse financière de l'entreprise*. Paris: CLET.
11. Helfert Erich, A. (2006) *Tehnici de analiză financiară. Ghid pentru crearea valorii*. Ediția 11. București: BMT Publishing House.
12. Legea privind societățile pe acțiuni. Nr.1134-XIII din 02.04.97. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.38-39/332 din 12.06.1997; *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.1-4/1 din 01.01.2008.
13. Lungu, C.Iu. (2007) *Teorie și practici contabile privind întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*. București: CECCAR.
14. Manolescu, Gh. (1995) *Managementul financiar – Concepte, Instrumente, Studii de caz*. București: Economică.
15. Nedeșta, A. (coord.) (2003) *Contabilitatea financiară*. Chișinău: F.E.P.”Tipografia Centrală.
16. Nichita, M. Elena Mirela (2010) *Costuri, evaluare și mentenanță în contabilitatea capitalurilor*. Teză de dr. în economie. București.
17. Paraschivescu, M. D., Radu, F. (2008) *Managementul contabilității financiare*. Iași: Tehnopress.
18. Ristea, M. (coord.) (2005) *Contabilitatea financiară a întreprinderii*. București: Universitară.
19. Sighiea, N. (2000) Capitalurile proprii ale întreprinderii – mod de finanțare și cost. *Finanțe, Credit, Contabilitate*, nr.2. p. 17.
20. Standardul Național de Contabilitate „Capital propriu și datorii”, Aprobabil prin ordinul ministrului finanțelor № 1533 din 22.10.2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 233-237 din 22.10.2013.
21. Standardul Național de Contabilitate „Prezentarea situațiilor financiare”, Aprobabil prin ordinul ministrului finanțelor № 1533 din 22.10.2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 233-237 din 22.10.2013.
22. Suhovici, A. (2012) Atractivitatea investiției în acțiuni prin prisma drepturilor acționarilor. Analiza Comparată. *Analele Academiei de Studii Economice din Moldova*, ediția a X-a. Chișinău: ASEM, p. 130-136.
23. Tudose, Mihaela-Brândușa (2006) *Gestiunea capitalurilor întreprinderii. Optimizarea structurii financiare*. București: Economică.